

Aquest ús és el comú dels escriptors més planers, bons i despreocupats de purismes, en totes les comarques del Principat: des de Josep Pla (*AlcM*) a PCoromines² i Narcís Oller: «una gran taula greixosa, plena d'ampolles» (*Notes de color*, 114). Tampoc no podem dir que això sigui una innovació peculiar a la nostra llengua: en l'ús arcaic i un poc aragonitzant castellà del *Libro de Apolonio*, potser *ampolla* vol dir «botella» més aviat que «redoma, frasco»,³ i Nebrija encara dóna «*ampolla para beber*» com a traducció de «ampulla potoria», i en els mss. de St. Isidor *ampulla* reemplaça *baccea* 'ampolla per a aigua i per a vi' (*Etym.* xx, v, 4)

No hi ha dubte que començaria per ser un recipient de forma ventrada i més aviat de terrissa, si judiquem per l'etimologia. És sabut que en l'origen el ll. AMPŪL-LA, per bé que ja sigui clàssic i fins arcaic (Plaute, Ciceró, etc.) fou una espècie de diminutiu arcaic del vellíssim hellenisme AMPORA, que encara havia de blasmar l'*Appendix Probi* («*amfjora, non ampora*») i²⁰ que no era més que la forma d'acusatiu del gr. ἀμφορεῦς 'àmfora', o sigui ἀμφορέα, que vulgarment s'havia de contraure en grec com a *αμφορη, forma evidentment existent encara que l'evitin els textos clàssics. Ernout, *Morphol. Hist. du Latin*, p. 93 i Ernout-M.

D'ací primer 'ampolleta, fiola', que d'una banda va passar a 'bombolla' o 'butllofa' però d'altra banda es convertia també, essent un receptacle de vidre, en el nom de la 'bouteille, botile'. No desconequem,³⁰ és clar, el volum de les supervivències de sentits més conservadors en el mot romànic, predominants fins en el català d'algunes zones — el valencià Sanelo i el menorquí Febrer i Cardona ja c. 1800 no registren altra acc. que la de «ampolla», sigui 'butllofa' o 'bombolla'; és també la principal conservada en les llengües veïnes, fins l'occità antic i modern, si ens atenim al PDPF i el TdF, on fins i tot descendeix a designar la llàgrima, i des d'aquesta o directament des de 'bombolla' el gc. *ampouro*, des de la Vall d'Aran fins a la d'Ossau ha pres el sentit de 'resina d'abet' (Cor., *Voc. Aran.*; Palay, s. v. *amp-* i *emp-*; Séguy-All., *ALingGc.*, m. 149; Rohlf, *Le Gcs*, § 419, p. 102), ço que reapareix en els Alps de Val Anzasca (*ARom.* xiii, 162), i que en altre temps degué allargar-se fins al basc, on almenys el biscaí usa encara *anpulu* per a «gota redonda», «burbuja», «làgrima» (Manterola, *Canc. Basco* III, 1880, p. 352; i DECH, s. v. *ampolla*).

DERIV.: *Ampollada*; *ampollat*; *ampollar* [mitjà S. XIII, Ros]; *ampollat*; *ampollenc*; *ampoller*; *ampolleta* [1434], partint del duplicat *ampulla* (cf. *fiola*). Per via sàvia: *ampullós* pròpiament 'inflat a manera de bombolla' [S. xv, *AlcM*]; *ampullositat*. *Ampullaci*; *ampullat*.

CPT.: *Ampulliforme*.

¹ Hi havia més raó per proscriure l'ús de *botella*, i admetre *ampolla* com a únic legítim o almenys recomanable, que en molts altres casos on el *DFa*. i els puristes s'han esforçat per dificultar o abolir l'ús de termes corrents. Si no es féu va ser per trans-

acció amb els entrebancs que hi veien molts a terres del Migjorn, i amb la preferència d'alguna gent «entesa» en afers alcohòlics (sommeliers, vinaters, restauradors, gustadors habituals). Hauria estat sens dubte simple i enraonat de reservar *botella* per a l'ús genuí, la de couro, fr. *gourde*, cast. *bota*. En aquest cas es tingué una prudència més aviat encongida (actitud potser preferible sempre a la tendència prohibitiva a què es decanten tant els savis a mitges quan es tracta de vocabulari). Això té l'inconvenient que *botella* guanya terreny en l'última centúria i perilla de convertir *ampolla* en un mot antiquat en l'ús barceloní o ciutadà. Convé reaccionar amb energia. —² Recordo que el 1918, repetint distretament els mots d'un company, li demanava una *botella* per al vi que ens enduríem, i replicant «ben pensat», em va portar molt naturalment la de couro. —³ En tot cas era un recipient de vidre gran, si bé contenia bàlsam, car hi unteu de dalt a baix el cos d'un adult que creuen mort, 297b.

Ampra, *amprar*, V. *emprar* *Ampréssec*, V. *préssec* *Ampuguera*, V. *polze* *Ampullós*, *ampullositat*, V. *ampolla* *Amputació*, *amputar*, V. *disputar* (PODAR) *Amudella*, V. *almudella* *Amugronar*, V. *mugró*

AMULET, pres del ll. *amulētum* id. □ 1.ª doc.: 1839, Lab.

AlcM el troba en Narcís Oller (1891). Transmès potser pel francès [1558, *RForsch.* xxxii, 9] o pel castellà [1624]. No és d'origen àrab (suposició infundada: ZDMG xxxviii, 140-2; MLN v, 493).

DERIV.: *amulètic*.

Amulnar, V. *moli* *Anullerar*, V. *muller* *Amunicionar*, V. *munir* *Amunionar*, V. *munió* *Amunt*, *amuntador*, *amuntanyar*, *amuntar*, *amuntegament*, *amuntegar*, *amunterar*, *amunibó*, *amunionar*, V. *munt* *Amunyecar*, *amunyicar*, V. *munyeca* (MUNYÓ) *Amura*, *amurada*, V. *mur* *Amuradament*, *amuradar*, *amurallament*, *amurallar*, *amurar*, *amurat*, V. *mur* *Amurgó*, *amurgonament*, *amurgonar*, V. *murgó* *Amurriada*, *amurriador*, *amurriar*, V. *amorriar* *Amusar*, V. *musar* *Amusc(o)*, V. *mesc* *Amussament*, *amussar*, V. *esmussar* *Amusteguir*, *amustigar*, *amustir*, V. *mústic* *Amut*, V. *almud* *An*, *ana* (prep.), V. a

ANA-, prefix d'origen grec (ἀνά- 'amunt, enrere, de nou, contra'). Arrenglerem a continuació una sèrie de tecnicismes i mots savis que s'hi han format. *Anabaptista* [1803, Belv.]; *anabaptisme* [1839, Lab.]: formats amb βαπτίζω 'batejo'; *anàbasi* [1868, *SLitCosta*], pres del gr. ἀνάβασις 'pujada' (de βαίνω 'jo vaig' i ἀνά 'amunt'): recordem la retirada dels 10.000 història en l'Anàbasi de Xenofont; *anabàtic* [id.]. *Anabolisme* (format a base de *metabolisme*, *catabolisme*), *anabòlic*. *Anacàptic* [-*ticament*, 1868, *SLitCosta*], format amb κάμπω 'jo em giro, capgiro'. *Anacatarsi*